

Arnhem

VWG ARNHEM EO

Jan Schoppers

Norbert Kwint opent voor 17 leden de bijeenkomst

Waarnemingenblokje

Hans Quaden pakt gelijk uit met twee waarnemingen van een boommarter, één zag hij op Warnsborn en één in 't Asselt. Op de ringexcursie bij de Bijland op 1 september zijn vooral Kleine Karekieten gevangen, maar daarnaast liet zich ook een Blauwborst verschalken. Herman Jansen meldt een Ooievaar die enkele dagen in de uiterwaard bij Driel verbleef. Een mooi kiekje van een Steenuil en z'n jong schotelde Fred Weghuber ons voor. Op een aantal lokaties in Arnhem zag hij een IJsvogel. Jan Schoppers verteld van de trektelpost dat er een kleine invasie is van de Kruisbek; daarnaast is er een onder meer een Roodpootvalk gezien. Ook Rob Vogel zag de Roodpootvalk: drie trekkers en twee ter plaatse bij de Eltenberg.

Norbert Kwint wijst de aanwezigen op de stapel lege waarnemingskaartjes op tafel die smachten om ingevuld te worden. Het bestand van ons waarnemingenarchief bestaat ondertussen uit meer dan 13.000 records, genoeg aanleiding om er wat leuks mee te doen. Diverse leden gaan de komende tijd flink aan de gang met soortteksten, zodat er waarschijnlijk in de eerste helft van volgend jaar een rapport ligt over het waarnemingenarchief.

Wetlandwacht

Vogelbescherming is bezig om in heel Nederland voor alle belangrijke wetlands een wetlandwacht aan te stellen. Herman van Steenwijk vertelt dat hij sinds kort de wetlandwacht is van de Rijnstrangen. Herman probeert samen met de vogelwerkgroep het reilen en zeilen in de gaten te houden van het gebied. Bij het signaleren van ongunstige ontwikkelingen in het gebied kunnen we de hulp inroepen van Vogelbescherming. Dit kan zijn bij protesten tegen de aanleg van de Betuwelijn, maar ook bij 'kleinere' vergrijpen zoals roofvogelvervolging. Vogelbescherming zal als landelijke organisatie meer druk uit kunnen oefenen.

Rondvraag

Half oktober en half november wordt er landelijk een steltloper telling gehouden in het binnenland op initiatief van de Nederlandse Steltloperwerkgroep. Jan Schoppers neemt de Liemers voor z'n rekening. Rob Lensink vraagt nog tellers ten westen van Arnhem en Nijmegen in de Betuwe. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met hem. Louis de Breet vertelt dat hij met de milieugroep Westervoort een tentoonstelling

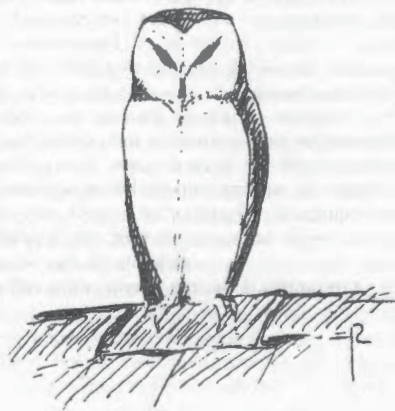
heeft opgesteld over de Gierzwaluw. Hij vraagt of er binnen de vogelwerkgroep mensen zijn die wat meer aandacht willen besteden aan deze soort.

Broedvogels in en rond Winterswijk

Na de pauze onderhoudt Robert Kwak ons over de broedvogels van het lieflijke achterhoekse dorpje Winterswijk. Samen met een aantal andere leden van de Vogelwerkgroep ZO-Achterhoek heeft hij in vier jaar het dorp (618 ha) en de periferie (860 ha) onderzocht. Na vele uren telwerk op de vroege zondagochtend blijkt dat er onder andere 316 paar Groenlingen, 863 paar Vinken, 164 paar Kneuen, 1122 paar Houtduiven en 317 paar Merels broeden. Veel soorten halen in het dorp een hogere dichtheid dan in het buitengebied. Winterkoning en Roodborst ontbreken in grote delen van het dorp. Als je een Winterkoning in de tuin hebt dan heb je een beste tuin zegt Robert. Via berekeningen die uitgespuugd zijn door de computer verduidelijkt Robert de gevonden resultaten. Net als in het buitengebied heeft iedere soort in de stedelijke omgeving ook zijn voorkeuren tot het habitat. Zoals verwacht zijn typische stadsvogels in de meerderheid, vogels van houtwallen zijn duidelijk in de minderheid en vogels van cultuurgronden en water ontbreken nagenoeg. Gekeken naar de broedplaats valt op dat er weinig bodembroeders voorkomen. Wat betreft de foerageerplek blijkt geen groep er duidelijk uit te springen. De ideale vogel van de stedelijke omgeving, gekeken naar grootte, voedselkeuze en broedplaats blijkt de Huismus te zijn.

De gegevens worden door de Vogelwerkgroep ZO-Achterhoek gebruikt om relaties te leggen tussen buitengebied en dorp en naar de gemeente Winterswijk toe om de ecologische hoofdstructuur te versterken in het dorp.

Na een avondje Kwak blijkt vogels inventariseren in het stedelijk milieu toch leuk te zijn. De (verkeers)drempel om mee te doen aan het BMP Stadsvogels zal het volgend voorjaar minder hoog zijn onder de aanwezigen.

Presentatie '33 Koperwieken ZW 4'.

Op 12 september was dan eindelijk de dag aangebroken dat het trekvogelboek 33 Koperwieken ZW 4 - Vogeltrek in het binnenland het daglicht zag als Wetenschappelijke Mededelingen (nr 217), uitgegeven door de KNNV. De presentatie was 's avonds in de Watermolen te Arnhem, georganiseerd door de Vogelwerkgroep samen met de KNNV-Uitgeverij. Bijna vijftig genodigden kwamen op draven en werden ontvangen met koffie en cake.

Om acht uur verwelkomt Norbert Kwint iedereen in z'n openingspraatje. Nauwelijks bekomen van het Gelderse Poort-rapport ligt er alweer een publikatie van de vogelwerkgroep.....

Na Norbert neemt Ad Littel de redacteur van de KNNV Uitgeverij het woord. Als een uitgesproken avondmens, moet hij bekennen dat hij nog nooit op een trektelpost heeft gestaan. Over de uren telwerk en de resultaten bij Arnhem is hij zeer onder de indruk. Het uitkomen van dit boek had eerder gekund moet hij toegeven. Na een vele hobbels in de voorbereiding ligt het boek er nu dan en de KNNV is zeer blij dit boek te kunnen uitgeven. Daarmee zet de KNNV de reeks avifaunapublikaties voort die ze een aantal jaren geleden met onze avifauna hebben ingezet.

Rob Lensink, de auteur van 33 Koperwieken ZW 4, vertelt ons waarom we trekvogels tellen. De meeste vogelaars doen het natuurlijk omdat ze het leuk vinden. Geen enkele vogeltelling is zo onverwachts en spannend als het trektellen. Daarnaast blijkt als je het materiaal uitwerkt dat er interessante relaties met andere resultaten uitkomen. Zo blijkt het aantal Koperwieken dat wij tellen in het najaar overeen komt met het aantal broedvogels in het voorjaar erop in Zweden. Het aantal trekvogels blijkt geen relatie te hebben met het aantal dat aan het begin van onze winter in Nederland aanwezig is. Dus wat wij tellen vliegt bijna allemaal door naar zuidelijk oorden; een uitzondering hierop vormen de invasievogels. Vanaf het begin van de reeks (1981) blijken vooral de vogels van het agrarisch cultuurland af te nemen en de bosvogels toe te nemen. Na nog een aantal van dit soort voorbeelden van Rob Lensink blijkt trektellen een duidelijke meerwaarde te hebben.

Na Rob Lensink neemt Bennie van den Brink ons mee met een van de trekvogels, namelijk de Boerenzwaluw, naar z'n overwinteringsgebied. Het onderzoek waar hij aan deelneemt is opgezet in samenwerking met de ringcentrale. In Nederland worden in steekproefgebieden Boerenzwaluwen geringd, zowel oude als jonge vogels. Daarmee hoopt men informatie te krijgen over jongenproductie, dispersie, overleving en toe- of afname. Aangezien de terugmeldkans vanuit de overwinteringsgebieden extreem klein is, werd een aantal jaar geleden besloten naar deze gebieden te gaan en daar Boerenzwaluwen te vangen en te ringen. Makkelijker gezegd dan gedaan overigens; door de droogte was water hier nauwelijks te vinden, laat staan riet. Na lange omzwervingen over kuilen en gaten met een weg ertussen werd een reusachtige slaappleats gevonden. Nijlpaarden ontwijkend en kroko's spiedend konden honderden zwaluwen per avond worden geringd. Ook werden boeiende metingen gedaan aan ruipatronen ontwikkelingsstadia van het verenpakket van zowel volwassen als jonge vogels. En nu maar gespannen wachten op de terugmeldingen vanuit Europa. In navolging van dit onderzoek zal de komende jaren ook elders in Afrika naar overwinterende Boerenzwaluwen worden gekeken.

Dan volgt het hoogtepunt van de avond: Rob Lensink overhandigt symbolisch het eerste exemplaar aan Eric Wanders van Vogelbescherming Nederland. De laatste benadrukt na de ontvangsname het belang van de Vogelwerkgroepen voor Vogelbescherming; als ware het de duizenden ogen van deze club. Een nauwe samenwerking tussen deze groeperingen is dan ook essentieel.

Als afsluitingen van de geanimeerde avond volgt een stormloop op de KNNV-tafel en een afsluitend hapje en sapje, oude koeien, boeiende gesprekken hernieuwde kennismakingen. Al met al, volgens het bestuur, een zeer geslaagde avond.

Slangenarenden op de Hoge Veluwe

Joris Driessen

In de Gelderlander van 6 augustus 1996 stond een artikel over twee Slangenarenden die al twee weken bij het Deelensche Zand (Hoge Veluwe) verbleven. Drie dagen later ging ik er heen en trof langs de Deelense Weg een eenzame DBA-er met, hoe kan het ook anders, de onafscheidelijke telescoop, en, warempel, twee arenden!

We hebben zeker een uur lang ademloos staan kijken naar de verrichtingen van het tweetal; zwevend boven de heidevelden, biddend met hangende kop en poten, duikend op een prooi, zittend op de grond (!) en elkaar speels in de haren vliegend. Regelmatig hadden we ze in één kijkerbeeld. Het verschil met een Buizerd die achter een Slangenarend aanjoeg, was enorm. Het contrast tussen de donkere slaggennen en de lichtere rug- en vleugeldekveren was goed te zien; evenals de donkere eindband, de lichte onderzijde, het wit op de buitenste staartpennen en het ontbreken van polsvlekken.

Eén verloren we er na verloop van tijd uit het oog, waarna de ander het tijd vond voor een show; vanuit het Deelensche Zand vloog de arend op minder dan 50 meter hoogte recht over de plaats waar wij stonden. Een fantastisch gezicht! Duidelijk zichtbaar waren de staartbanden, de donkere eindband, de donkere bovenborst en de normaal slecht zichtbare lijntekening op de onderzijde van de vleugels.

De vogel verdween boven de Deelerhei uit het zicht; ons in extase achterlatend.

Zon, wind en vogels (2).... weekendexcursie naar Texel.

Henk Ruissen

Het is vrijdagavond half tien als de dertiende en laatste deelnemer aan de excursie zich meldt op de camping. In het licht van de koplampen wordt snel de tent opgezet. Vele handen zijn nodig om alles op z'n plaats te houden in de harde wind. Als alles staat, warmen we ons nog even op in het dichtstbijzijnde café en kruipen dan in de slaapzakken.

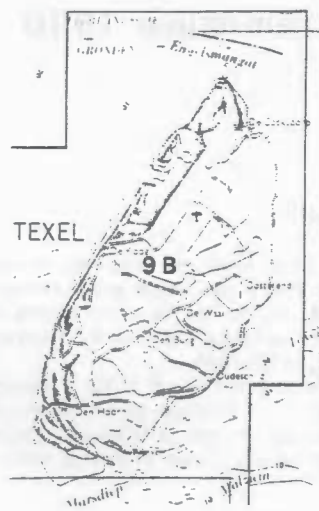
Pakweg acht uur later steken we ons neus buiten de tent in een harde koude wind. Geen ideaal vogelweer maar het is tenminste droog en er lijkt een zonnige dag aan te komen. Na het ontbijt vertrekken we dik ingepakt voor de eerste vogelervaringen van dit vogelweekend. Net buiten de camping ligt de Mokbaai en daar installeren we ons in de luwte van de dijk met de zon in de rug. Op de slikken loopt een mooie doorsnee van de vogelbevolking zoals je die in de trektijd op Texel op het wad aan kan treffen. Door de harde wind zijn de aantallen niet zo hoog maar toch is het een fraai gezicht: Smient, Bergeend, Wintertaling, Pijlstaart, Kievit, Scholekster, Goud- en Zilverplevier, Wulp, Rosse Grutto en anderen foerageren op de slikken. Hier en daar rennen nog wat Bonte Strandlopers heen en weer. Het aantal Scholeksters is laag, niet meer dan enkele tientallen. Zitten ze ergens anders of heeft de vorige winter een erg hoge tol geëist?. Een groep van zo'n dertig Kluten voert een fraai ballet op; vliegend in formatie maar ook foeragerend. In de kreekjes rennen Groenpootruiters opgewonden heen en weer om voedsel te bemachtigen. Een eenzaam strandlopertje wordt onmaskert als Krombekstrandloper. Vooral de resten van de roodbruine kleur maken dit overduidelijk. Er blijkt zelfs al een aantal Rotganzen gearriveerd te zijn. Op de glooiing vliegen Graspiepers en Witte en gele Kwikstaarten heen en weer. Door het opkomende water verplaatsen de vogels zich steeds meer richting de schorren en wij bewegen er langzaam achter aan. In de zon kunnen we nu wat opwarmen al houden de meesten van ons de wanten en dassen nog aan.

In het natuurgebiedje de Geul is niet veel te beleven. Wat Grauwe ganzen en wat Wilde Eenden dobberen op het water. We fietsen weer langs de Mokbaai en gaan dan richting de Horsmeertjes, twee in de duinen gelegen meertjes waar altijd veel eenden pleisteren. Ook hier is het rustig. De vogels houden zich schuil in het riet. Veel Krakeenden, Meerkoeten, Wilde eenden en een groot aantal meeuwen. We denken nog even een vrouwtje Toppereend te ontwaren maar we houden het na rijp beraad toch maar op een vrouwtje Kuifeend. Hoeveel vogels er in het riet zitten blijkt op het moment dat twee Blauwe Kiekendieven over de rietkragen scheren. Grote groepen vogels gaan op de vlucht. De kiekendieven voeren een perfecte vliegshow op en zijn lange tijd te bewonderen. Veel kleine zangvogeltjes op trek zijn er niet. Een paar Rietgorzen laten zich horen, er vliegen nog twee Baardmannetjes over en een eenzame Keep laat zich in de lucht horen.

We stappen weer op de fiets en ploeteren dan tegen de harde wind in om meer naar het noorden te gaan. Langs de waddendijk fietsen we richting Oudeschild, af en toe stoppend bij interessante plekjes. In alle plasjes en slikjes zit wel wat. Geen grote aantallen maar vaak wel dichtbij en mooi te zien in het zonnetje. Wulpen, Goudplevieren

en de eendensoorten laten zich mooi bewonderen. Dat de zon toch nog veel kracht heeft blijkt in Oudeschild waar we buiten op een terrasje de koffie met appelgebak goed laten smaken.

Gesterkt fietsen we weer verder op zoek naar nieuwe soorten. Af en toe steken we ons hoofd boven de dijk en een Kuifduiker is onze beloning. Binnendijs zien we nog Kleine Strandlopers, een aantal Tapuiten en verder de inmiddels bekende soorten. Om een uur of zes houden we het voor gezien en fietsen we richting Den Burg voor een welverdiende maaltijd. Aan tafel worden de lijstjes nog eens met elkaar vergeleken en de sterke vogelverhalen met elkaar uitgewisseld.

Overzichtkaart van Texel

De volgende ochtend zijn we weer snel wakker als we de tent uitkruipen. Nog steeds een harde wind en geen zon. We beginnen de dag met een blik op de Mokbaai. Nog steeds dezelfde soorten maar zonder zon minder goed te zien. Dan zoeken we heel ander gebied op: de bossen, de duinen en het strand. Via de bossen fietsen we richting het strand bij Westerslag. Daar, in de luwte van een strandhuisje, speuren we het strand en de horizon af. Heel in de verte vliegt een grote groep zeevogels. Determinatie vergt het uiterste van telescoop en waarnemers maar het blijkt een groep Jan van Genten te zijn. Vooral als ze met hun karakteristieke houding in het water duiken is er geen vergissing meer mogelijk. Veel dichterbij vliegen een aantal Grote Sterns langs de branding heen en weer. Veel meer is er op dat moment niet te zien.

In het duingebied van de Bleekersvallei maken we een wandeling om te proberen wat meer zangvogels op trek waar te nemen. Helaas speelt ook hier de wind ons parten. Veel is er niet te zien en wat er te zien is, duikt meestal snel de luwte van de struiken in. Toch zien we een vijftiental Roodborsttapuiten. Paapjes laten zich niet ontdekken. Op de terugweg zien we nog een Boomvalk langsscheren. Na de wandeling splitst de groep zich en bezoeken sommigen Ecomare, het bezoekerscentrum van Texel. Anderen fietsen nog even naar de Slufter. De grootste groep fietst al vogelend weer terug naar de Mokbaai. Vlak bij de camping laat een Blauwe Kiekandief zich prachtig bewonderen, jagend langs de struiken. Rond 4 uur breken we de tenten weer op en fietsen weer richting boot. Dan pas vallen de eerste regendruppels. Al met al een perfect weekendje vogelen.

Warnsborn

Dit najaar wordt voor het zestiende najaar trek geteld ten noorden van Arnhem. In augustus is alweer een aantal leuke soorten genoteerd; dit najaar is er een invasie van de Kruisbek, tot nu toe kwamen enkele tientallen langs. Andere leuke soorten zijn: Aalscholver, Kuifeend, Boomvalk, Roodpootvalk, Watersnip, Kleine Mantelmeeuw, Zomertortel en Ortolaan.

De komende maanden wordt er tot 1 december bijna iedere ochtend geteld. Begonnen wordt een half uur voor zon op tot twee uur erna. Iedere geïnteresseerde is welkom om mee te tellen of om wat op te steken. De telpost is te bereiken vanaf de Schelmseweg of Bakenbergseweg te voet of met de fiets.

Eltenberg

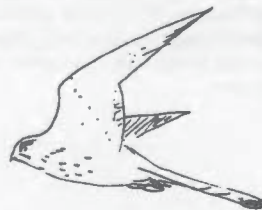
In één van de vorige Vlerken stond een oproep voor roofvogeltrekgegevens van de Eltenberg. Hierop kwamen diverse reacties binnen. Naar aanleiding hiervan is besloten om wekelijks te gaan tellen bij de Eltenberg. Het is een samenwerking geworden tussen een aantal leden van onze vogelwerkgroep en de IVN VWG Oude IJsselstreek. Geteld wordt er iedere zaterdag tussen half augustus en half november van 11.00 tot 16.00 uur zomertijd en 10.00 tot 15.00 uur wintertijd (vanaf 27 okt). Bij slecht weer of verhindering is er een uitwijk mogelijk naar de vrijdag ervoor of de zondag erna.

Dit najaar zijn al diverse tellingen uitgevoerd. Soorten die gezien zijn: Wespandief, Bruine Kiek, Sperwer, Buizerd, Torenvalk, Boomvalk, Roodpootvalk en Ooievaar.

Uit de gegevens van voorgaande jaren blijkt dat alle soorten roofvogels gezien zijn bij de Eltenberg. Vooral van de Buizerd kunnen er flinke aantallen langskomen, maximaal zijn er 369 ex gezien op een dag.

Een ieder die geïnteresseerd is en/of wil helpen is welkom. Ook mensen voor het uitvoeren van extra tellingen worden met open armen ontvangen.

Voor meer informatie over het tellen van roofvogeltrek bij de Eltenberg en de trektellingen bij Warnsborn kunt u terecht bij Jan Schoppers (026-4955556).

Recente publicatie: Broedvogels van de Gelderse Poort 1989-1994

Voor wie het is ontgaan, in mei is het prachtige rapport met bovenstaande titel, geschreven door onze leden Fokko Erhart en Johan Bekhuis gepresenteerd. Dit rapport vat de verzamelde gegevens samen en beschrijft de populatie-ontwikkelingen vanaf het midden van de jaren zeventig. Gedurende de periode 1989-1994, waarin de gehele Gelderse Poort (17.000 ha) door de Vogelwerkgroep Nijmegen, NABU-Naturschutzstation Kranenburg en de Vogelwerkgroep Arnhem werd onderzocht, hebben 141 vogelsoorten in het gebied gebroed! Dit is maar liefst 80% van het totaal aan broedvogelsoorten dat regelmatig in Nederland nestelt. In het rapport zijn 120 soorten nauwkeurig beschreven.

Van ruim 90 soorten is de aantalsontwikkeling bekend vanaf 1975. Bijna de helft van de soorten blijkt gedurende die periode te zijn toegenomen, terwijl ongeveer nog 30% in aantal verminderde. In de laatste onderzoeksperiode nam nog slechts 20% van de soorten in aantal toe. Vooral de soorten van pioniervegetaties en de water- en bosvogels nemen in aantal toe. De moerasvogels en weidevogels namen juist in aantal af.

Het Rijnstrangengebied huisvest tegenwoordig de meeste zeldzame en bedreigde moerasvogels (o.a. Roerdomp, Grote Karekiet). In de Ooijpolder en Waalwaterwaarden zijn de grootste concentraties water- en weidevogels te vinden (o.a. Grauwe Gans, Krakeend, Grutto, Tureluur). In de Duitse Duffelt hebben de karakteristieke vogels van het kleinschalig cultuurland hun zwaartepunt (o.a. Roodborsttapuit, Geelgors). Elk deelgebied kent dus andere accenten.

Gedurende de periode 1989-94 werden in de Gelderse Poort 29 Nederlandse Rode Lijstsoorten als broedvogel vastgesteld. Zes Rode Lijstsoorten zijn gedurende de afgelopen 20 jaar als broedvogel verdwenen. De Gelderse Poort blijkt voor minstens tien soorten van nationaal belang te zijn als broedgebied (o.a. Roerdomp, Grauwe Gans, Kleine Plevier, Zwarte Stern, Grote Karekiet, Buidelmees).

De natuurontwikkelingsplannen die de komende decennia ten uitvoer worden gebracht, zullen voor de meeste soorten extra leefgebied opleveren. Vanuit het perspectief van de broedvogels is het snelst actie geboden bij de ontwikkeling van rietmoeras en bij extensivering van de landbouw in de kerngebieden van de weidevogels.

Wie meer wil weten en dit schitterend uitgevoerde rapport (dankzij fraaie foto's en dankbaar ontvangen subsidies) wil aanschaffen, doet er goed aan de komende ledenbijeenkomst te bezoeken. Hier is het rapport voor de gesubsidieerde ledenprijs van fl. 10,- te koop. Niet-leden bestellen het rapport door fl. 20,- over te maken op 767821 t.n.v. Vogelwerkgroep Arnhem e.o. i.z.k. Gelderse Poort.